

نقش زنان در پایداری مردم فلسطین

اعظم السادات هاشمی

چکیده

بیش از شش دهه از حرکت و جنبش ملت فلسطین در مقابل اسرائیل و حامیان قدرتمند او می‌گذرد؛ در این مدت طولانی بارها و بارها مردم جهان شاهد بروز ظهور و حماسه‌هایی از مقاومت پایداری فلسطینی‌ها بوده‌اند. یکی از عوامل مهم در گسترش و پایداری مقاومت فلسطین حضور زنان فلسطینی در نهضت و نقش و جایگاه آنان در تداوم این قیام است. آنان برای حفظ ملیت خود در برابر استکبار اسرائیل و استانداردهای دوگانه [غرب] هزینه‌های زیادی پرداختند و همواره چه در داخل وطن و چه در تبعید، از تحقق آزادی، استقلال ملی و حق بازگشت به سرزمین خود دفاع می‌کنند. بنابراین این مقاله با هدف بررسی نقش زنان در پایداری مردم فلسطین در بعد سیاسی به روش توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی پرداخته است و نتایج حاصل از آن این است که زنان در جنبه‌های ایستادگی و مقاومت، مسئولیت‌پذیری و مشارکت در فعالیت‌های سیاسی و نظامی و اجتماعی پیشگام بودند و در انتقال میراث مقاومت به نسل‌های بعد نقش مهم داشته‌اند.

واژگان کلیدی: نقش، زنان، پایداری، مردم فلسطین

مقدمه

در طول تاریخ مبارزات اسلامی، زنان همواره نقشی بارز، عمیق و برجسته در سیر جریان‌ات انقلابی اجتماعی ایفا کرده‌اند. زنان، پاسدار سرمایه‌های یک ملت هستند که به هنگام نبرد و مبارزه، شمشیر جنگجویان را صیقل می‌دهند؛ این همان چیزی است که مردان یک سرزمین را به ادامه حیات ترغیب می‌کند و این چنین موشک‌ها، هواپیماهای جنگی و تانک‌های غول پیکر، در مقابل قدرت و عظمت آنان به ضعف می‌گیرند.

مردم یک سرزمین در صورتی سپاه جنگی عظیم و مقتدری خواهند داشت که از حمایت‌ها و رشادت‌های زنان برخوردار باشند. این مقاله با هدف نقش سیاسی زنان در پایداری مردم فلسطین بیان می‌کند که روح سراسر احساس و درعین حال مقاوم زنان، سپاهی است پرخروش و جسور که بمب‌های سنگین، هواپیماهای جنگی، زیردریایی‌های مدرن و تانک‌های عظیم با آن برابری نمی‌کند. زنان ستون پنجم سپاه یک سرزمین هستند و چنان رعبی در دل دشمن می‌افکنند که نظیرش در تاریخ جنگی مبارزه مردان نیست.

در تاریخ مبارزات مردم فلسطین، زنان چهره‌های شفاف قیام و مقاومت محسوب می‌شوند، نیروی مقاومت خود را ابتدا از توکل بر خداوند متعال و سپس ایمان به حقانیت و عدل او دریافت می‌کنند. این مقاله در پی پاسخ به این پرسش است که نقش زنان در پایداری مردم فلسطین در بعد نظامی-سیاسی، اجتماعی و اقتصادی چیست؟

در این رابطه مقالاتی نوشته شده است از جمله: مقاله نقش و جایگاه زن در فلسطین نوشته محمد رضا علم، سمیره حزباوی، منا حمیدی نسب در سال ۱۳۹۱ به بررسی حضور زنان فلسطینی در نهضت و نقش و جایگاه آنان در تداوم این قیام در فعالیت‌های نظامی، فرهنگی و تأسیس سازمان‌های خودگران پرداخته است، همچنین سعاد دجانی، سید رضا شاکری در مقاله خیزش زنان فلسطینی سال ۱۳۷۹، جنبش زنان و تلاش‌های آنان را در دو طیف اجتماعی و ملی مورد ارزیابی قرار داده است.

لذا این مقاله بعد از بیان مفاهیم پر کاربرد، به بررسی نقش زنان فلسطینی در ابعاد نظامی-سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مورد بررسی قرار داده است.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. پایداری در لغت و اصطلاح

پایداری در لغت به معنای ایستادگی، مقاومت و استواری و مترادف با استقامت، پایداری، تحمل، ثبات، ثبوت، دوام، مدافعه، مداومت می‌باشد. (عمید، بی‌تا، ذیل واژه پایداری)

مفهوم «پایداری» بر اساس این اصل ساده استوار است: هر چیزی که برای ادامه حیات و رفاه ما مورد نیاز است، به طور مستقیم یا غیرمستقیم از طبیعت تأمین می‌شود. «پایداری» یعنی ایجاد و ثابت نگه داشتن شرایط، به نحوی که انسان‌ها و محیط طبیعی هماهنگ با یکدیگر بتوانند ادامه حیات بدهند، تانسل‌های کنونی و آتی نیز حفظ و حمایت شوند. (عمید، بی‌تا، ذیل واژه پایداری)

کامل‌ترین تعریف در میان معانی گوناگونی که برای پایداری ذکر شده، تعریف دیوید ساندرز است که می‌گوید: «تا جایی که من اطلاع دارم، تاکنون هیچکس سعی نکرده از نظام‌ها سیاسی با ثبات به عنوان تنها نظام‌های کاملاً ایستا و بدون تغییر یاد کند. درواقع، به نظر می‌رسد اکثر دانشمندان علوم سیاسی موافقند که ثبات سیاسی مستلزم حذف امکان تغییرات مهم اجتماعی نیست.» (ساندرز، ۱۳۸۰: ۶۰). فضای تعریفی که ساندرز از ثبات سیاسی به دست می‌دهد، فضایی متغیر بوده و پویایی را درون‌مایه‌ی ثبات سیاسی قرارداده است. (خواجه سروی، ۱۳۸۲: ۹۵)

۲- زنان در فلسطین در طول تاریخ

زنان در فلسطین برای یک مدت طولانی در جنبش‌های مقاومت در سرزمین‌های فلسطین و همچنین در اشغال اردن، سوریه و لبنان بودند. آن‌ها بسیاری از سازمان‌های ناسیونالیستی

فمینیستی، از جمله فدراسیون کمیته‌های عمل زنان فلسطین در کرانه باختری و غزه را تأسیس کردند.

با وجود تغییر در دیدگاه پدر و مادر، با این حال، زنان معاصر در فلسطین گزارش شده است که در حال تجربه سختی به دلیل اختلاف سیاسی، اشغال اسرائیل که به‌طور کلی شامل محرومیت از حقوق کامل و حفاظت شده توسط جامعه فلسطین می‌شود.

با این وجود، از اواسط دهه ۷۰ میلادی تغییر تدریجی در نگرش والدین نسبت به آموزش دختران فلسطینی خود وجود داشته است. از اواسط دهه ۱۹۷۰، تعداد زیادی از زنان فلسطینی به جای اینکه فقط در مقطع متوسطه تحصیل کنند، از دانشگاه‌ها به تحصیلات رسیده‌اند. دلایل تغییر نگرش والدین عبارتند از: افزایش تقاضا برای زنان در بازار کار، تغییر وضعیت اقتصاد در قلمرو کرانه باختری، منافع اقتصادی والدین و این ایده که یک زن فلسطینی تحصیل کرده در ازدواج جایگاه و فرصت بهتری دارد. علاوه بر این، دختر مجردی که با توجه به تحصیلات خود درآمد دارد، می‌تواند از خود و والدین خود از نظر مالی پشتیبانی کند. (ویکی پدیا)

در سال ۱۸۴۴ تغییراتی در نظم اجتماعی ایجاد شد که زنان ابتدا در اعتراض به اولین شهرک‌های یهودی در نزدیکی شهر عفوله در کنار مردان شرکت کردند. در بین سال‌های ۱۹۰۰ و ۱۹۱۰، زمانی که فلسطین تحت سلطه عثمانی بود، زنان فلسطینی شروع به ایجاد انجمن‌ها و جوامع بی‌شماری کردند. این سازمان‌ها بیشتر در شهرهای بزرگ فلسطین و به ویژه در شهرهایی با جمعیت بزرگ مسیحی مانند جفا، بیت‌المقدس، حیفا و آکر تشکیل شده‌است. آن‌ها در سال ۱۹۱۷ در زمان اعلامیه بالفور در تظاهرات بزرگی شرکت کردند و بعداً هیئتی ۱۴ نفره تشکیل دادند که خواستار ابطال اعلامیه بالفور و توقف مهاجرت یهودیان به فلسطین شدند. در سال ۱۹۲۱، زنان فلسطینی با تأسیس جامعه خود موسوم به انجمن زنان عرب مستقر در اورشلیم، سازماندهی شدند. این جامعه تظاهراتی را علیه شهرک‌های یهودیان فلسطین ترتیب داده است. به دلیل کمبود بودجه و فشارهای اجتماعی و سیاسی که بر انجمن زنان عرب تحمیل شده‌است،

این گروه پس از دو سال متوقف شد. زنان برای جمع‌آوری کمک‌های مالی برای احیای آن، «کمیته نجات» تشکیل دادند. در شورش‌های فلسطین در سال ۱۹۲۹، زنان در اعتراضات و تظاهرات‌های متعدد شرکت کردند که منجر به کشته شدن زنان توسط نیروهای مأموریت انگلیس شد. آن‌ها کنفرانس زنان برگزار کردند و در آن‌جا نامه‌ای اعتراضی به پادشاه جورج پنجم و اتحادیه ملل ارسال کردند.

به دنبال ایجاد کشور اسرائیل در سال ۱۹۴۸ جابجایی و از بین رفتن زمین برای فلسطینی‌ها یک مسئله اقتصادی ایجاد کرده است. این امر علی‌رغم محدودیت‌های اجتماعی، تقاضا برای زنان در نیروی کار ایجاد کرد. پس از تأسیس سازمان آزادی‌بخش فلسطین (PLO) در سال ۱۹۶۴، به ایجاد فرقه موسوم به انجمن زنان فلسطین کمک کرد که به زنان اجازه داد تا در اولین جلسه شورای ملی فلسطین که در اورشلیم برگزار شد، شرکت کنند. (ویکی پدیا)

۳- فلسطین و جنبش زنان:

گرچه تلاش‌های بسیاری برای حمایت از زنان در فلسطین شکل گرفته اما موضوعات فرهنگی و اقتصادی در فلسطین حق زندگی آزادانه را از بسیاری از زنان سلب و دسترسی همه آن‌ها به تحصیلات مناسب، آزادی رفتن به بازار، جست‌وجوی کار یا ازدواج به دلخواه را محدود می‌کند. با وجود مشارکت قوی در اعتراضات علیه اشغالگری اسرائیل، نابرابری‌های جنسیتی همچنان رشد سیاسی زنان را افزایش نداده و تبعیض جنسیتی، همراه با ناامنی ناشی از درگیری و دسترسی ناکافی به خدمات حیاتی، آسیب‌پذیری‌ها را تشدید کرده است. اما کنشگری در جهت حقوق زنان همچنان در فلسطین ادامه دارد و سازمان‌های تحت رهبری زنان در برخی از خطرناک‌ترین و چالش‌برانگیزترین مناطق غزه و کرانه باختری فعالیت می‌کنند.

زنان از همان ابتدای اشغال فلسطین تا به امروز برای آزادی فلسطین مبارزه کرده و گروه‌های مستقلی در جهت پیشبرد گفتمان فمینیستی به نفع زنان این کشور شکل دادند. آن‌طور که بخش زنان سازمان ملل اعلام کرده، سازمان‌های تحت رهبری زنان، با به رسمیت شناختن نقش محوری

سرزمین‌های اشغالی که زندگی با مشقات زیادی همراه است اثر مطلوبی بر جای گذاشته است.
(صفا تاج، ۱۳۸۶، ج ۲: ۹۰۲ و ۹۰۳)

۶- نقش اقتصادی زنان فلسطینی :

دهه ۸۰، برهه انتقاد نسبت به شرایط بسیج زنان و مشارکت آنان در امور عمومی بود. زنان فلسطینی، هم‌زمان با تشدید سرکوب اسرائیلی، یک هشجاری واقعی نسبت به موقعیت چالش‌زا و پرمخاطره خود در شرایط اشغال کسب کردند، آن‌ها اجباراً مسئولیت‌های جدید اقتصادی را به منظور کسب معیشت خانواده‌ها و گاه حتی به عنوان یگانه نان‌آور در غیاب مردان خانواده که از سوی مقامات اسرائیلی، زندانی، تبعید یا کشته شده بودند، به عهده گرفتند. این نقش‌ها، افزون بر مسئولیت‌های سنتی آنان به عنوان مادر یا زن، به عنوان حافظان و انتقال‌دهندگان فرهنگ و هویت مردم فلسطین بود. هم‌چنان‌که «مفاهیم مادری و فداکاری» به عنوان یک وظیفه معنوی تقدیس شده است، زنانی که مشغول مبارزه در عرصه عمومی هستند، مجبور به ایجاد نوعی تلفیق میان نگرش سنتی از وظایف با نقش‌های جدید زنان در خصوص تأمین معاش برای خانواده‌هایشان، می‌باشند. (شاکری، ۱۳۷۹: ۱۶۴)

نتیجه گیری :

با گذشت بیش از شش دهه از حرکت و جنبش ملت فلسطین در مقابل اسرائیل و حامیان قدرتمند او بارها و بارها مردم جهان شاهد بروز ظهور و حماسه‌هایی از مقاومت پایداری

فلسطینی‌ها بوده‌اند که نقش و جایگاه زنان یکی از عوامل مهم در گسترش و پایداری مقاومت مردم فلسطین است که در موارد زیر اشاره می‌گردد:

۱. زنان در فلسطین برای یک مدت طولانی در جنبش‌های مقاومت در سرزمین‌های فلسطین و هم‌چنین در اشغال اردن، سوریه، و لبنان بودند. آن‌ها بسیاری از سازمان‌های ناسیونالیستی فمینیستی، از جمله فدراسیون کمیته‌های عمل زنان فلسطین در کرانه باختری و غزه را تأسیس کردند.
۲. زن غزه آرمان انقلاب اسلامی که همان اعتلای کلمه توحید است را به خوبی ادراک کرده و امروز بیش از هر زن مسلمان در هر جای این جهان خاکی به آن ایمان دارد و برایش مبارزه می‌کند.
۳. زنان از همان ابتدای اشغال فلسطین تا به امروز برای آزادی فلسطین مبارزه کرده و گروه‌های مستقلی در جهت پیشبرد گفتمان فمینیستی به نفع زنان این کشور شکل دادند.
۴. حضور فعالانه زنان فلسطینی در عرصه مبارزه، به ویژه مشارکت آن‌ها در تمامی عرصه‌های مربوط به انتفاضه موجب تمایز نقش زن فلسطینی از نقش هم‌تایان عرب او گردیده است
۵. در انتفاضه اول نقش زن فلسطینی در تمامی انجمن‌ها، سازمان‌های دولتی و غیر دولتی آشکارتر شد و تنها هدف آن‌ها از انجام این‌گونه مشارکت‌ها تأسیس سازما-هایی برای هماهنگ کردن اتحادیه‌های زنان با تمام جناح‌های متأسس خود به منظور تعیین حق سرنوشت و بازگشت به سرزمین‌های در بند صهیونیست می باشد
۶. اگرچه زنان در تمامی جنگ‌ها و مبارزات فلسطینی به صورت جدی و استوار فعالیت کرده‌اند؛ اما در انتفاضه دوم مردم فلسطین که در ۲۸ سپتامبر ۲۰۰۰ آغاز گردید، از نظر آزادی و تساوی حقوق دارای نقش متمایزی بودند به گونه‌ای که زنان خود را از پشت جبهه به خط مقدم میدان مبارزه رسانده و شیوه‌های مبارزات خود را به سوی

فعالیت‌های نظامی و استفاده از هواپیماهای جنگی پیش بردند؛ در واقع نوع مبارزات
آنها چریکی، نظامی بود.

منابع:

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- اسماعیل، دنیا الامل، (۲۰۰۱)، المرأة الفلسطينية من هزيمة ۱۹۶۷ الى ۱۹۸۷، مجله رويه، العدد التاسع، فلسطين، حزيران.
۱. الاشقر، اسماعیل، (۲۰۰۴)، المرأة الفلسطينية في دائرة الاستهداف الصهيوني، المركز العربي للبحوث الدراسات، العدد ۴، سلسلة انتفاضة الاقصى.
۲. تقرير المرأة و الرجل في فلسطين، مركز صوت النساء (۱۹۹۹)، المجلد للصحافة، العدد ۹۰.
۳. جامی الاحمدی، نیلوفر، (۱۳۸۹)، مقاله جایگاه و نقش زن در ادب پایداری، یوسف، حامدی کیا، مجموعه مقالات فرهنگ عاشورایی و ادبیات پایداری، قم: انتشارات یاس نبی.
۴. جریده صوت النساء، (۲۰۰۴)، السنة الثامنة، العدد ۲۰۶، تصدر كل اسبوعين عن طاقم شؤون المرأة / ۱۲ - / بغزة.
۵. الحویحی، عبدالله، (۲۰۰۷)، دور المرأة الفلسطينية في المقاومة، بی جا: معهد البحوث و الدراسات العربية.
۶. خواجه سروی، غلامرضا (۱۳۸۲)، رقابت سیاسی و ثبات سیاسی در جمهوری اسلامی ایران، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۷. دائرة الإحصاء المركزية الفلسطينية، (۱۹۹۸)، غزة، احصاءات المرأة و الرجل، فلسطين.
۸. دجانی، سعاد؛ سید رضا، شاکری، خیزش زنان فلسطینی جنبشی میان آزادی ملی و آزادی اجتماعی، مطالعات منطقه‌ای، شماره ۳، ۱۳۷۹.
۹. ربیع، ماجد علی صالح، (۱۹۹۵)، السیاسیة التعليمية الاسرائیلیة و محاولة طمس الهوية الفلسطينية: الاستعمار، الجدید فی المنطقة العربیة، رساله دکتورا، جامعه القاهرة.
۱۰. روشنفکر، المیرا، خبرنگار گروه جامعه، گزارشی از کنشگری زنان فعال در فلسطین و فعالیت سازمان‌های تحت رهبری زنان در خطرناک‌ترین مناطق غزه، سایت هم‌میهن.
۱۱. ریما، نزال، (۲۰۰۴)، واقع المشاركة السياسية للمرأة الفلسطينية، مجله تسامح، العدد الحادی العاشر، مرکز رام الله، للدراسات و حقوق الانسان، فلسطين.
۱۲. ساندرز، دیوید، (۱۳۸۰)، الگوهای بی‌ثباتی سیاسی، ترجمه: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

۱۳. سعید، نادر، (۱۹۹۹) ادوار النوع الاجتماعي "مفاهيم في الديمقراطية والجنس والتربية"، فلسطين: مركز ابداع المعلم.

۱۴. صرفی، محمدرضا، (۱۳۹۳)، گستره ادبیات پایداری، ادبیات پایداری، سال ششم، شماره ۱۰.

۱۵. صفا تاج، مجید، (۱۳۸۶)، فرهنگ جامع فلسطین، ج ۲، انتشارات تجسم خلاق

۱۶. الصورانی، غازی (۲۰۰۳)، دور المرأة الفلسطينية تاريخها الحديث والمعاصر، بحث غير منشور، غزة، فلسطين: الهيئة العامة، للاستعلامات.

۱۷. عمید، حسن، (بی تا)، فرهنگ فارسی عمید، تهران: امیرکبیر

۱۸. عوکل، طلال، (۲۰۰۴)، المرأة و الحزب السياسی، مجلة تسامح، العدد الخامس، رام الله، فلسطين

۱۹. المركز الفلسطيني لحقوق البشر، (۲۰۰۴)، نشره المنطار، تصدر عن المصدر الفلسطيني في غزة.

۲۰. مركز المعلومات الوطني الفلسطيني، (۲۰۰۰)، المرأة الفلسطينية و الثورة الفلسطينية، دراسات و تقارير، الهيئة العامة للاستعلامات، غزة.

۲۱. موسسه صوت المجتمع، (۱۹۹۹)، الحركة النسوية الفلسطينية "واقع و آفاق"، قسم الدراسات و البحوث، غزة.

سایت ها

۱. <https://hawzahnews.com/xcwW4>

۲. خبرگزاری برنا، کد خبر: ۲۰۱۴۰۶۲، تاریخ ۱۴۰۲/۸/۱۰